

08.10.2021

POL-2021-127418

Eduskunnan lakivaliokunta

LA 24/2020 vp, Eduskunnan lakivaliokunnan asiantuntijalausuntopyyntö, 5.10.2021

Asiantuntijalausunto lakialoitteesta laiksi rikoslain 17 luvun muuttamisesta**1 Asia**

Eduskunnan lakivaliokunta pyytää asiantuntijalausuntoa lakialoitteesta laiksi rikoslain 17 luvun muuttamisesta.

Lakialoitteen tarkoituksena on lisätä rikoslain (jäljempänä RL) 17 lukuun uusi 17 a §, jossa säädetään raakaa väkivaltaa sisältävien kuvamateriaalien hallussapito levittämisen ohella rangaistavaksi, muuttaa rikoslain 17 luvun 18 §:ää siten, että myös yhden tiedoston levittäminen olisi nykyisen useamman tiedoston levittämisen ohella rikos, korottaa rikoslain 17 luvun 19 §:n rangaistusmaksimi kahteen vuoteen ja muuttaa rikoksen nimike lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä kuvaavan materiaalin hallussapidoksi ja lisätä rikoslain 17 lukuun uusi 19 a §, jossa säädetään rangaistavaksi lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä kuvaavan materiaalin hallussapidon törkeä tekemuoto.

Lakivaliokunta on pyytänyt Helsingin poliisilaitosta arvioimaan lakialoitetta erityisesti väkivaltaa / lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä kuvaavan materiaalin hallussapidon rangaistavaksi säätämisen osalta.

2 Helsingin poliisilaitoksen lausunto**2.1 17 a §. Väkivaltakuvauksen hallussapito**

Oikeuskirjallisuudessa raaka väkivalta on määritelty esimerkiksi sadistisena pahoinpitelynä, silpomisena ja kiduttamisena. Siten esimerkiksi sosiaalisessa mediassa leviävät lasten keskinäiset pahoinpitelyvideot eivät yleensä täytä tämän rikoksen tunnusmerkistöä. Jos taas tapauksessa on elementtejä jostain edellä viitatuista oikeuskirjallisuuden esimerkeistä, voi rikoksen tunnusmerkistö täyttyä. Koska lakiehdotuksen yhteydessä ei ole tarkemmin käsitelty raa'an väkivallan käsitettä, ei lainsäätäjällä liene olleen tarkoitusta tältä osin muuttaa tulkintaa.

Käytännön tasolla on suhteellisen harvinaista, että kriminalisointia väkivaltakuvauksen levittämisestä sovellettaisiin yleensäkkään internetissä leviäviin väkivaltavideoihin. Esimerkkinä voidaan mainita Isis-järjestön teloitusvideot, joita jaetaan suhteellisen laajasti sosiaalisessa mediassa.

Väkivaltakuvauksen hallussapidon osalta tulisi kuitenkin ottaa huomioon myös se, että erilaisia kuvia ja videoita lähetellään erilaisissa sosiaalisen median ryhmissä, jossa raakaa väkivaltaa sisältävää materiaalia voi saada ilman omaa myötävaikutusta ja tahallisuutta haltuun. Esimerkiksi puhelimissa on myös erilaisia asetuksia, joilla kuva voi tallentua suoraan puhelimeen sovellukseen saavuttuaan, ja jos henkilö ei ymmärrä poistaa heti kyseistä kuvaa tai muuta tallennetta, voi se jäädä puhelimen tiedostoihin. On myös suhteellisen tavanomaista, että jo poistetut tiedostot voidaan tavalla tai toisella pystyä palauttamaan laitteelle. Sama problematiikka koskee myös nykyistä RL 17:19:n tunnusmerkistöä.

Rangaistavan hallussapidon kriminalisoinnin yhteydessä voisi olla perusteltua arvioida myös ylläpitäjän vastuuta sellaisessa tilanteessa, jossa ylläpitäjä jättää alustalleen tietoisesti sellaista aineistoa, jonka hallussapito on rangaistavaa. Tämän osalta voidaan viitata RL 10:10:n kansanryhmää vastaan kiihottamisen ”pitää yleisön saatavilla” -tunnusmerkistökäsitteeseen. Sama problematiikka koskee lisäksi sukupuolisiveellisyttä loukkaavaa materiaalia.

2.2 18 §. Sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittäminen

Helsingin poliisilaitos pitää muutosehdotusta kannatettavana, jotta tilanteessa voidaan ryhtyä tarvittaviin toimiin jo yhden kuvan tai videon kohdalla.

Asiassa tulee kuitenkin huomioida, että jos kyseinen kuvien tai videoiden pyytäminen kohdistuu alle 16-vuotiaaseen, on kyseessä RL 20:6:n mukainen seksuaalinen hyväksikäyttö, joka voi muuttua kiristyselementin myötä myös RL 20:4:n mukaiseen pakottamiseen seksuaaliseen tekoon. Tähän taas liittyy myös aikuisten kohdalla niin sanottu ”sextortion” -ilmiö, jossa alastonkuvia joko kiristetään uhrilta tai uhrin alastonkuvilla kiristetään taloudellista etua.

Lakialoitteen mukaan jokainen kriminalisoinnin tarkoittama kuva tai video olisi tallennettu tilanteissa, joissa lapsia tosiasiallisesti käytetään hyväksi. Voidaan kuitenkin todeta, että nykyään on jo suhteellisen yleistä, että alle 18-vuotiaat jakavat esimerkiksi pari- tai seurustelusuhteessa alastonkuvia tai muuta vastaavan kaltaista seksuaalisävytteistä materiaalia toisilleen. Vaikka laista löytyy nuorten välisiä suhteita koskeva RL 20:7a:n mukainen rajoitussäännös, ei lainsäätäjä ole ottanut tällaista RL 17 luvun säännöksiin. Tällaista on kuitenkin ehdotettu aikaisemmin (HE 34/2004 vp), mutta esitys kaa-tui lakivaliokunnassa (LaVM 4/2004 vp). Kyseisen RL 17 lukua koskevan rajoitussäännöksen tarvetta voisi olla perusteltua arvioida uudelleen, koska lainsäätäjän tarkoituksena ei liene muutoinkaan ollut rajoittaa alaikäisten välillä seksuaalista kanssakäymistä ja siihen nykyisin liittyvää kuvalistakin viestintää.

2.3 19 §. Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä kuvaavan materiaalin hallussapito

Helsingin poliisilaitoksen käsityksen mukaan rikosnimikkeen muuttamista voidaan pitää hyvänä ja tekoa paremmin kuvaavana. Voidaan myös todeta,

että rangaistusasteikon korottaminen ottaa paremmin huomioon teon moitittavuuden. Sillä on vaikutusta myös esimerkiksi pakkokeinojen käyttöalaan. Kahden vuoden rangaistusmaksimi mahdollistaa esimerkiksi televalvonnan ja suunnitelmallisen tarkkailun. Muutoksen myötä tietoverkoissa tapahtuvan peitetoiminnan osalta pakkokeinolain 10:27.3:n viittauksen RL 17:19:n sääntelyyn voisi myös poistaa.

Lakialoitteessa viitataan vanhenemisajan problematiikkaan ja havaintoon, että nykyinen kahden vuoden vanhenemisaika on liian lyhyt, joten muutos on tältäkin osin perusteltu. Tähän vaikuttaa yhtäältä se, että ilmoitukset tulevat esitutkintaan monesti viiveellä ja esitutkinnan aikana voidaan joutua suorittamaan koti- ja laite-etsintöjä. Laitteita voi olla useita ja materiaalia voi olla suhteellisen paljon läpikäytävänä. On myös tosiasia, että käytännössä esitutkinnassa joudutaan priorisoimaan vakavampia seksuaalirikoksia ensisijaiseksi, jotka voivat entisestään viivyttää esitutkintaa.

2.4 19 a §. Törkeä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä kuvaavan materiaalin hallussapito

Poliisi kohtaa rikostutkinnassa myös tapauksia, joissa CAM-materiaalia löytyy useista laitteista ja kuvia sekä videoita löytyy erityisen paljon. Voidaan pitää perusteltuna, että myös hallussapitoon liittyen rikoslaista löytyisi törkeä tekemuoto.

Lisäperusteluja kuitenkin vaatinevat määritelmät siitä, mitä tarkoitetaan erityisen nuorella lapsella, erittäin nöyryyttävällä tai erittäin suurella määrällä.

Jos ensimmäisen termin kohdalla arvioidaan sosiaalisessa mediassa yleisiä lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä, niin on tyypillistä, ettei näissä reaaliaikaisissa kanssakäymisissä ole juurikaan alle 10-vuotiaita uhreja. Tämä luonnollisesti sen takia, että keskimäärin viestittelyn aktiivisempi käyttö lisääntyy hieman myöhemmin kirjoittamaan oppimisen jälkeen. Arviointia voitaisiin mahdollisesti tehdä myös valmisteilla olevien RL 20 luvun säännösten perusteella, jossa puhutaan 12 vuoden ikärajasta.

Erittäin nöyryyttävällä tavalla -määritelmää taas tulisi arvioida suhteessa nyt ehdotettavana olevaan väkivaltakuvauksen hallussapitoon, koska todennäköisesti erilaiset nöyryyttävät tavat sisältänevät jonkinlaista väkivaltaa tai sellaiseksi tulkittavaa.

Erittäin suuren määrän osalta tulisi laajemmin käsitellä ja määritellä sellaista kuvien lukumäärää, tallenteiden kestoa tai datan määrää, joka riittää törkeän tunnusmerkistön täyttymiseen.

3 Yhteenveto

Helsingin poliisilaitos kannattaa lakialoitetta, joskin se kiinnittää huomiota edellä esitettyihin lakialoitetta koskeviin seikkoihin.

Poliisikomentaja
Poliisipäällikkö

Lasse Aapio

Rikoskomisario

Marko Forss

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 08.10.2021 klo 12:30. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimosta.